

AZ EMBERI FOGLALATOSSÁG BEFOLYÁSA A' LÉLEKRE.

Földünk időszakasos változásit 's a' népek történetfolyamatát vizsgálván, meg kell győződnünk, hogy a' tudományos műveltségben előhaladás, a' lelkezet (character) finomulására, nemesülésére vezet? A' régiek azt mondják vala: a' tudományok alapos vizsgálása szelidíti az erkölést 's gátolja az elvadulást. Ez nagy mértékben illik a' nemzetekre 's közönségekre is.

Ha az embert vád állapotjában, azaz értelmesség 's műveltség nélkül, tekintjük: mik az ő foglalatossági? Bizonyosan nem az, hogy erőtulajdonit valamely nemes, közhasznu czél kivására fordítsa, hogy elméjével az igazságot nyomozza, hogy a' természet kellemében gyönyörködjék, hogy testi erejét hasznos munkában gyakorolja. — Mik az ő gyönyörűségei? Bizonyosan nem ama' főnsőbb élvezet, melly a' szellemi rokonulás, lelki vonzalom, gondolatcsere, tudományos közlekedés és finom társalkodás által nyujtatik; nem ama' nemesb öröm, melly a' hivatalos, házi és emberi kötelességek pontos betöltésének érzetéből származik. — Ezek olly élvezetek, mellyekről neki szintugy nincs ismerete, mint a' hold lakosinak örömeiről. Legdurvább, legállatibb kívánatinak kielégítése, mi gyakran egészségébe sőt életébe is kerül; elmélesség bélyegét mutató csalárdúság, természeti bátorságot nyilvánító káromlások, vereségek, vérengzések, boszuálló háboruszkodások 's illyesek szereznek öneki csupán örömet, meglegedést. — Egy afrikai főnök, népvézér, ki lakását legyőzött ellenségeinek fejbőrével ékesíti föl: példaul szolgálhat arra, mivé teheti az embert a' foglalatosság és életmód, a' tudatlanság és miveletlenség közepette. 'S ez koránsem olly példa, melly talán csak a' kegyetlenkedés rendkívüli eseteire illik. A' föld minden népe illy nemében sinylődött a' vadságnak, mielőtt az értelmi fölvilágosodás és erkölcsösség őket szelidíténi, 's valódi értelemben emberekké idomítni kezdettek. Az igazság fénye ébreszté föl a' keblekben szendergett tulajdonokat, mellyek által az ember magasb czélra juthat; az igazság sugarai oszlaták el a' tudatlanság 's előítéletek homályát, melly miatt előbb az ember önmagát 's embertársait ismerni nem, 's így — méltatni sem tudá.

Van a' tudatlanságnak a' természeti vadsággal összekötve lenni szokott egészen különböző neme is, melly a' műveltségre számót tartó nemzetek közt uralkodik; de épen e' tudatlanság a' legbizonyosb jel, hogy az emberiségnek kitűzött, 's koránsem elérhetlen, erkölcsi világát 's mivelődési fénypontul, még igen távol esnek illy nemzetek. E' tudatlanság, — az emberi méltóság 's szellemi erő vagyis önuralkodás ismeretének hiánya. Olly társaságokban, olly nemzeteknél, hol ez egyes emberekben kifejlesztve 's a' lehetőség legmagasb fokáig kimivelve nincs, annyira, hogy a' lélek a' testiség minden csábításait legyőzni, sőt még méltányos kívánatit is mérsékelni tudja: hijában keresendünk szilárd elveket, becsületérzést, felebaráti szeretetet, a' szép 's jó iránti salaktalan lángot; gyengédséget, melly a' társalkodásnak olly mondhatatlan kedves fűszere, melly egyes család tagjait varázshatalommal köti egymáshoz, melly nélkül házi boldogság lehetetlen; h- jában keresendjük végre a' nyájasságot, a' derült lélek mosolygó magzatát, melly vidám

alakban enyelgi körül a társaságokat, 's összehangzást eszközöl a legkülönneműbb húru szivek közt is. — Ezek nélkül pedig a különben tudományossági kül-szint viselő nemzetek sem mondhatók vadságbul kiemelkedetteknek. Ezek nélkül még mindig parlagnak kell mondani az ember szellemvilágának legtermékenyebb országait, melyek rengeteg, pagonytalan erdőhöz hasonlítanak, hova magasb képzelnek nem juthatnak, hol csak a gonosz szenvedélyek bujdoslanak, 's óriási nagyságra növekszenek. Irigység, gyűlölet, bosszuvágy, jog és erkölcs-günyölő önhaszonlesés, szinlett erkőkódés; alárendeltjei megvetése, az állatok kinzása 's több illy jelenségek, mindig a tudatlanság 's ezzel rokon miveletlenség csalhatlan bizonyosságai. Azon nemzetnek tehát, mely ellenkező sajtóságokkal ohajt birni; mindenekelőtt e hibákat kell kiirtania. Ezt pedig csupán úgy eszközölheti, ha egyes tagjainak foglalatosságirul gondoskodik; azaz, nem csak utat 's módot nyújt arra, hogy minden foglalatostkodni akaró találjon foglalatosságot, hanem czélszerű rendelések által azt is végbe viszi, hogy még azok is kénytelenek legyenek foglalatostkodni, kik különben attul idegenkednének; mert régi igazság, hogy a henyesség minden vétkek szülő anyja. — Minthogy pedig az ember két egészen különböző irányu résszel bir, testtel t. i. és lélekkel: azon foglalatosságok is kétfelé oszlanak, melyekre a társaságoknak, egyes tagjaikat buzdítaniok, kinszeritniök kell; t. i. testi és lelki foglalatosságra; kik tehát egyikre nem szoríthatók; szoríttassanak a másikkra; legezlszerűbb volna azonban mind a kettőt egyesíteni. Midőn azt mondjuk kinszeritni: nem értünk büntető hatalmat; hanem erkölcsi hatásmódot, mellyel minden ember kinszeríthető, sőt kinszerítve van önmaga által. Illy erkölcsi hatásmód a nevelés és példaadás; a foglalatosság pedig, mellyre e kettő által erkölcsileg kinszeritni lehet, — az olvasás. És mennyi örömet, mennyi — különben ismeretlenül maradó — éldeletet nyújt e nemes foglalatosság! Ki ezzel megbarátkozott, kinek ez másodtermészete, nélkülözhetlen szüksége lön: az nem lehet boldogtalan, ha külvilágai mégolly sanyarú, ha a bal sors csapásai mégolly terhesek volnának is fölötte. Barátim! kik a vadság 's miveletlenség sárkötösét magatokrul letvetni, kik önméltóságotokat 's szellemi erőtöket megismerni, 's így a legnagyobb tudatlanság, egyszerűsmind a szolgáltság jármát magatokrul lerázni ohajtjátok: mindenekelőtt foglalatostkodni tanuljatok; foglalatostkodni testileg 's szellemileg. Fordítsátok kézimunkáitoktul főnmaradó időtöket, szellemi foglalatosságra. Ez millió örömmel kamatoz munkásságtokért, 's megszerzi számatokra az embernek legfőbb kincsét, — a valódi miveltséget. Br. P. M.

AZ ANANÁSZ.

(Első kép.) *)

Az ananász az egyszikű növények között a bromeliásak családjába tartozik, melly család bélyegei Lindley szerint ezek: a csésze háromszelt vagy csöves, maradó, a petényel többé kevesebb öszvefűggő, szirma 3, szines, hervadó vagy leeső, egyenes vagy egyenetlen, him 6 a virág és csésze alapján, a petény 3 odorral bíró, sok magu, a nőszál magános; a bibe 3 karélyu, gyakran pörge, gyümölcse tokzás vagy húsos, leves, háromodoru, sok maggal 'stb.

Az annanásznak hazája némellyek szerint keletindia, mások szerint amerika forró égálja; az Antillákon meghonosították 's Európában is a meleg házakban tenyésztetik (Franciaországban 1733ban ért meg XV Lajos király nagy öröme az első két ananász). Az egész növénynek idoma illyen: van egy pamat gyökérlevele. 1—2 lábnyi hosszú, 2—3

*) A természeti tárgyak képeit kőmetszésben fogjuk adni, azonnal mihielyt egy negyed rét lap megtelik velök.

ujnyi széles, fogas és majdnem tövises szélű, hegyes esucus; ezen pamatbul emelkedik a gömbölyű szár, mintegy 2 lábnyi magas, és majdnem hüvelyk-vastagságu, ennek teteje felé eleinte kékes virágocskák fakadoznak 's fölöttök a szár durva tövises levelkoszorúban végződik; utóbb a számos virágbul egy gyümölcs képződik, a petények vagis magtakók összenövése által. E' gyümölcs igen hasonlít a fenyőtobozhoz 's idővel majd akkorává nő mint két ököl; husa belől fehér 's a középponttól kifelé elszagradzó rostokat mutat; héja vagis gyümölcsburokja aransyárga. De a mivelés és mesterség különféle színűvé is tette az ananász, 's ma márvan fehér, fekete, veres, zöld vagy violaszínű, valamint nem tövises, pyramis-idomu ananász 'sb.

Az ananásznak szaga kedves, ize pedig minden gyümölcsé fölött dicsértetik, mely a mi éghajlatunk alatt nem fejlődik ugyan ki egészen, de azért egyre kellemes: savanyuas, czukorédes és boriz egyszersmind. Az ananász a' hivesítő eledelek közé tartozik, de egy kissé nehéz emésztésű 's azért rendszeren, mielőtt asztalra adatnék, föl szokás szelni 's égett borban vagy rhumban megáztatni, bőven adva czukrot hozzá.

V—A P.

A' DEMÉNFAI CSEPKŐ-BARLANG.

Honunkat az édes anyatermészet nem csupán kincsekkel ajándékozta meg, kedvezőleg sok más ország fölött, hanem kellemeiből 's csudáiából is annyit ruhazott rá, hogy megismertetésükben lifogyhatlanok lennének, ha azon honfiak, kiknek azok leírását elkészíteni idejök 's alkalomok van, közleményeikkel megörvendeztetni, 's általunk honfitársaikat hazájok rejtett szépségeinek tudomásához juttatni sziveskednének.

Fájdalommal mondjuk, hogy a' Deménfai csepkőbarlang alább következő leírását is idegen munkából köcsönözzük; de ez nem tartozat vissza bennünk közlésétül; mert általa is egy közelítő lépést teszünk, lapjaink egyik kitűzött czélja, a' természet, különösen pedig hazánk ritkaságainak, nevezetességének megismertetése felé.

Liptó megyében Sz. Miklós mvarostul másfélórányira fekszik a' csepkőbarlangjárul nevezetes Deménfalva. A' helységétül egy regényes völgy vezet mintegy órai távolságra, hol balfelé irányozva, roppant sziklák tűnnek elő, számos barlang-nyiladékkal. Leghíresebbike 's legközelbibe ezeknek a' Cserna (Fekete). Hozzá igen meredek 's homokkömladványokkal borított hegyen juthatni, mellynek mintegy középmagasságán az alacson 's szűk nyílás. Századok óta föltorlott porladék földi a' mélységbe vezető meredek útát, annyira, hogy — mint a' hegy külső oldalán, minden pillanatban elcsuszamlástól félhetni. A' sötét örvény, mely a' föld középpontjáig terjedőnek látszik, a' léptek bizonytalansága a' görgeteg földön, a' lehegerült kövek zajának borzasztó visszhangja a' mélységből, 's a' kimért távolságban a' vivők szemlelhetése nélkül mozgó fáklyavilág; túlvilágiasan 's rémitőleg hat a' képzeletre. Végre megörvendeztetni a' vándort vezetőjének kiáltása, hogy már az ut egyenes, a' menés pedig kevesebb fáradságos és veszélyes. Kis idő mulva egyszerre megnyílik a' bájolt szemnek az alvilág csudatereme, hol a' legdúsab változatosságban oltárok, orgonák 's oszlopzatok állanak, számos fülkével, mellyekbül fehér lepelbe burkolt alakok látszanak előnkbe lépni. Innen, szűkebb 's tágosb üregben jár a' szemlélő, hegyen föl 's alá, letrán és meredek vizenyős halmokon 's egymást keresztbevágó barlangokon, csepkőből fönsegesen idomult oszlopzatok, edények, kúpok, zuhatagok (kövé vált — vizesek), ragyogó csigahéjak, különféle furcsa állat- és ember-alakok közt, mint ezt a' legábrándosabb képzelet sem tudná összeilleszteni, 's mellyeket az alakidomításban olly kifogyhatlanul változatos természet csudakeze, csepkőből képezett.

Számtalan oldalnyílás mutatja jelenségét több illy barlangnak is, mellyek közül azonban mindéddig csak kevesnek belsejét ismerik. Egyike e' mellékbarlangoknak, mely nagyságára nézve majdnem az előbbivel mérkőzik, különös figyelemre méltó; 's bőven jutalmazza a' lemenés fáradalmát. Ugyanis kevéssel a' tér megnyílása előtt, két ölnyinél magasabb 's legtisztább jégből idomult csúcs-oszlop, mellynek részecskéi ezer csillámban verik vissza a' fáklyavilág fényét. E' csudás jégszikla körül a' föld is jégkéregből áll, mellyen a' léptek tompán visszahangzanak, 's mellynek távolabbi részeit a' tükör-síma jégven megvizsgálni annnyal kevesebb lehet, mert hátulzata hárán-tékos meneteli. E' barlangban rendkívüli gyorsasággal képződik a' jég, 's ha Sz. Miklósa, vagy a' vidéken máshova, megannyit elhordanak is belőle: kevés idő mulva viszont pótolva látni a' hiányt.

Egy harmadik, ezzel szomszédos barlang, ismét más jellességgel bír. Benne szinte csepkő van, melly azonban megkeményedése előtt szappanköverségű, 's kezzel dagasztható. Magasága igen tetemes; mert a' föl tartoit fáklyák világánál sem leheté boltozata jelenségét észrevenni; hosszúsága kinyomozását egy mocsár ellenzi, mellyen átgázolni nem lehet. A' sok szép épületidomu

alakzatokon, oszlopsorokon, csigákon, zuhatagokon stb. kívül igen sok állatsont is van e' barlangban, mi egész állatfajzat itteni elvesztére látszik mutatni.

Nehéz a' megválás e' csudaszépségű tündéralotóktól, melyeknek szemlélete egyrésziül megbájol 's elragad, más résziül pedig komoly eszméletekre fakaszt; melyeknek gyönyörködtető nagyszerűsége, mégoly terjedelmes leírás után is, csak gyenge árnyéklatban volna megismertethető. — Jól esik azonban mégis a' vándornak, ismét megpillanthatni ama' fény sugarat, mely a' barlang nyílásánál reménynyujtólag int. Nyugasztaló érzés szállja meg a' keblet, midőn az éji alvilág birodalma határain kilep, 's megszokott tárgyak ismert körében látja magát, szabad ég alatt, hol a' tiszta levegő önkénytelenül pihenésre készlet, 's e' körében akaratlanul emelkedik agyunkban a' mindenhatóság 's ön parányiságunk fölemelő 's lesújtó gondolata. K.

TÖBBSZÖRI ARATÁS, EGY VETÉS UTÁN.

(Kutató: *Allg. Oekon. Zeitsch.*)

Baden nagyhercegségben, Konstanzban, Kees serfőző olly titkot fődőze föl, mely a' gazdálkodásba nagy változást hozhat; ez, az egy vetés utáni többszörös aratás. Ő ugyanis 1832-ben tavaszi rozost vetett, 's 1836ban negyedszer aratott róla, a' nélkül hogy a' szántóföldet, melybe a' magot először vetette fölszántatta, trágyáztatta vagy újra bevettette volna. Titka igen egyszerű. Az egész csak azon állítás alapos vagy alaptalan voltán épül: eszközölhető e az, hogy gabonafajaink gyökérriül, 's ne csupán a' magról tenyészsenek; mit ő, állítása szerint, következőleg eszközölt. A' szántóföldet, melybe tavaszi rozsat akará vettetni, jól megrágyáztatta 's kelően elkészítette vetés alá. Miután rozsa már olly nagyra nőtt, hogy kaszálható vala: lekaszáltatta, 's ezt azon esztendőn át háromszor ismételteté, a' lekaszált sásat marhaeledélül használtatván. Második tavaszon már szabadon hagyá azt nőni, 's kora és bő aratása lön, melyben harmadik és negyedik esztendőn is részesült; 's ugy hitte, hogy még néhány évig szakadaftanul fog részesülhetni, különösen, ha azt — mint szándeka volt — apró trágyával ollyképen jól meghordatja, mint a' rétet szokás. Véleménye szerint, e' bánásmód, az őszi és tavaszi vetésekkel egyiránt jó sükkel gyakorolható. —

Ily tapasztalást tön, véledlenül, Diebl Ferencz brünni tanító is olly maggal, melyet rendelése ellenére tavasszal vetettek el. Ennek sását vagy sarját megkaszáltatta 's juhokat is legeltetett rajta, 's következett évben, a' teli időnek kártekonv befolyása nélkül bő aratása lön, ámbár az, ismét tévedésből, tavasszal is megkaszálták. E' vetés ugyan több aratást nem adott, de a' gyökérriül tenyészhetés próbáját kiállotta, a' kaszálás utáni kiteelés által; 's Diebl urnak, a' morva-szléz gazdatársaság folyóiratának mult évi 51ik számában közölt véleménye is valoszinűek nyilváníja a' gabonafajok gyökérriül tenyészhető tulajonságát, 's így a' többszöri aratásnak egy vetés utáni lehetőségét; különösen ha a' mag jól megrágyázott 's kelően elkészített földbe vettetik.

Alulirt ez évben tüstint próbát fog tétetni a' tavaszi gabonafajokkal, 's tudósítandja ennek sükere iránt maga idején a' mezei gazdákat, kik közül másokat is fölszólít hasonló próbára.

KUNOSS.

ORSZÁGISMÉRÉT.

Andorre köztársaság. Európának csekély számu független országai közt különösen említést érdemel Andorre. Ez a' pyrenaei hegvek déli részén, Franciaországúltul természetes határ által elválasztva, fekszik. Helyzete szerint Spanyolországhoz kellene tartoznia; de függetlenségét már 12 század óta tartja fön, holott mindössze is csak három völgyből, 15 órányi hosszu 's 12 órányi szélességű terjedelmüből áll, mellyen hat község 's harmincz falu van. Fővárosa, Andorre. A' kormány, 24 tanácsnokból áll, kiket négyenkint a' község választ, holtiglanosan. E' tanács választja a' bíró (syndicus), ki gyüléseket hi össze, 's intézi az ügyeket. Ő a' gyülés idején kívül teljes hatalommal bír, 's nagy tekintetben áll polgártársai előtt. E' kisded országot még nagy Károly tette függetlenné, minthogy őt lakosi, a' spanyol falak elleni táboroztában élelemszerekkel tartották.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizetheti minden es. kir. postahivatálnál 's a' szerkesztő tulajdonosnál Pesten, (Kalaputca Szita-ház 79-dik sz.) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; felévre 6, és 5 pengő forintjával.